

Thupelo ea Lihuai Ka 'Maraka

Tokomane ena e hlahisitsoe ka tšehetso ea lichelete ea EU, ACP le IFAD.

Maikutlo a hlahisitsoeng tokomaneng ena ha a bolele maikutlo a se 'muso a EU, ACP kapa IFAD.

Thupelo ea Lihuai

Ka 'Maraka

Mokhatlo oa Lesotho oa Lihuai (LENAFU)

Koporasi ea Lesotho ea Ntlafatso ea Likhoebo (BEDCO)

Lekala la Ntšetso-pele ea Likhoebo tse Nyane, Likoporasi le Limmaraka (MSCM)

Tlhaloso

Tokomane ena ha e bontše maikutlo a Mokhatlo oa Machaba oa Ntlafatso ea Temo IFAD le kopano ea Europe EU ka tsela efe kapa efe, maikutlo a hlahang bukeng ena ke a litsebi tse ikopantseng ho ngola libuka tsena tsa tataiso ka tšebelisano le Mokhatlo oa Lesotho oa Lihuai (LENAFU).

Liteboho

Bangoli ba tokomane ena ba leboha basebetsi-'moho le bona ba Koporasi ea Basotho ea Ntlafatso ea Khoebo (BEDCO) le Lefapha la Limmaraka Lekaleng la Ntlafatso ea Likhoebo tse Nyane, Likoporasi le Limmaraka ka tšehetso e sa thekeseleng nakong eo ho ngoloang tokomane ena.

Bangoli:

Ms. Koronti Ntšasa

Ms. Makopoi Maketela

Ms. Nthati Nyabela

Ms. Nothembile Nobala

Bohlophisi le boqapi ba litšoantšo: Motlatsi John Tsatsi

Selelekela

Buka ena ea tataiso ke karolo ea lethathamo la libuka tse 'ne tsa tataiso tse sebelisoang ho rupela lihoai, tse hlahisitsoeng ke BEDCO ka tšebelisano le Lekala la kholiso ea Likhoebo tse Nyane, Likoporasi le Limmaraka. Libuka tsena tsa tataiso li ile tsa qaptjoa le ho tšehetsoa ka lichelete ke LENAFU tlasa lenaneo la eona la ho matlafatsa lihoai. Sepheo sa mantilha sa libuka tsena tsa tataiso ke ho hlahlella lihoai ka har'a na ha ka litsebo tse hlokalang ho fetola temo ea tsona khoebo le ho e holisa. Litokomane tse 'ne tse tataisang lihoai ke tse latelang:

- i. Tataiso ea Moralo oa Khoebo bakeng sa Lihoai,
- ii. Buka ea Thupelo ea 'Maraka bakeng sa Lihoai,
- iii. Buka ea Thupelo ea ho Boloka libuka
- iv. Buka ea Thupelo ea Moralo oa Lichelete bakeng sa Lihoai.

Libuka tsena tsa tataiso li ka sebelisoa ke lihoai tse qalang le lihoai tse seng li ntse li le teng. Sepheo sa ho ngola libuka tsena e ne e le ho hlahisa litokomane tsa ho intlafatsa, tse ka sebelisoang ka mekhoa e meraro:

- i. Lihoai li koetlise tse ling ka mekhahlelo, ka lihlotšoana tsa sehoai se le seng ho isa tse leshome
- ii. Litsebi tsa koetliso ea khoebo li fane ka koetliso ho lihlopha tse kholo tsa lihoai tse 10 ho isa ho 25
- iii. Lihoai ka bo mong li tsebe ho sebelisa libuka ho ikoetlisa.

Boeletsi le meralo ea tsamaiso e khothaletsoang ka har'a lingoliloeng tsena e ipapisitse le boiphihlelo ba liqhoku tsa bakoetlsi ba bahoebi ba tsoang BEDCO le MSCM le maikutlo a tsoang ho barupeli ba bang le lihoai tse ntseng li thuthuha. Libuka tsena tsa tataiso li behiloe tekong ka katleho ho lihoai tsa lehae 'me li libonahetse li atleha ho chorisa tsebo ea lihoai.

Libuka tsena tsa tataiso ha lia etsetsoa sehlopha se khetheleng, barupeli ba lokela ho ipapisa le seo ba se fumaneng boithutong ba litlhoko tsa koetliso, ho rala lenaneo la koetliso ba sebelisa libuka tsena tsa tataiso.

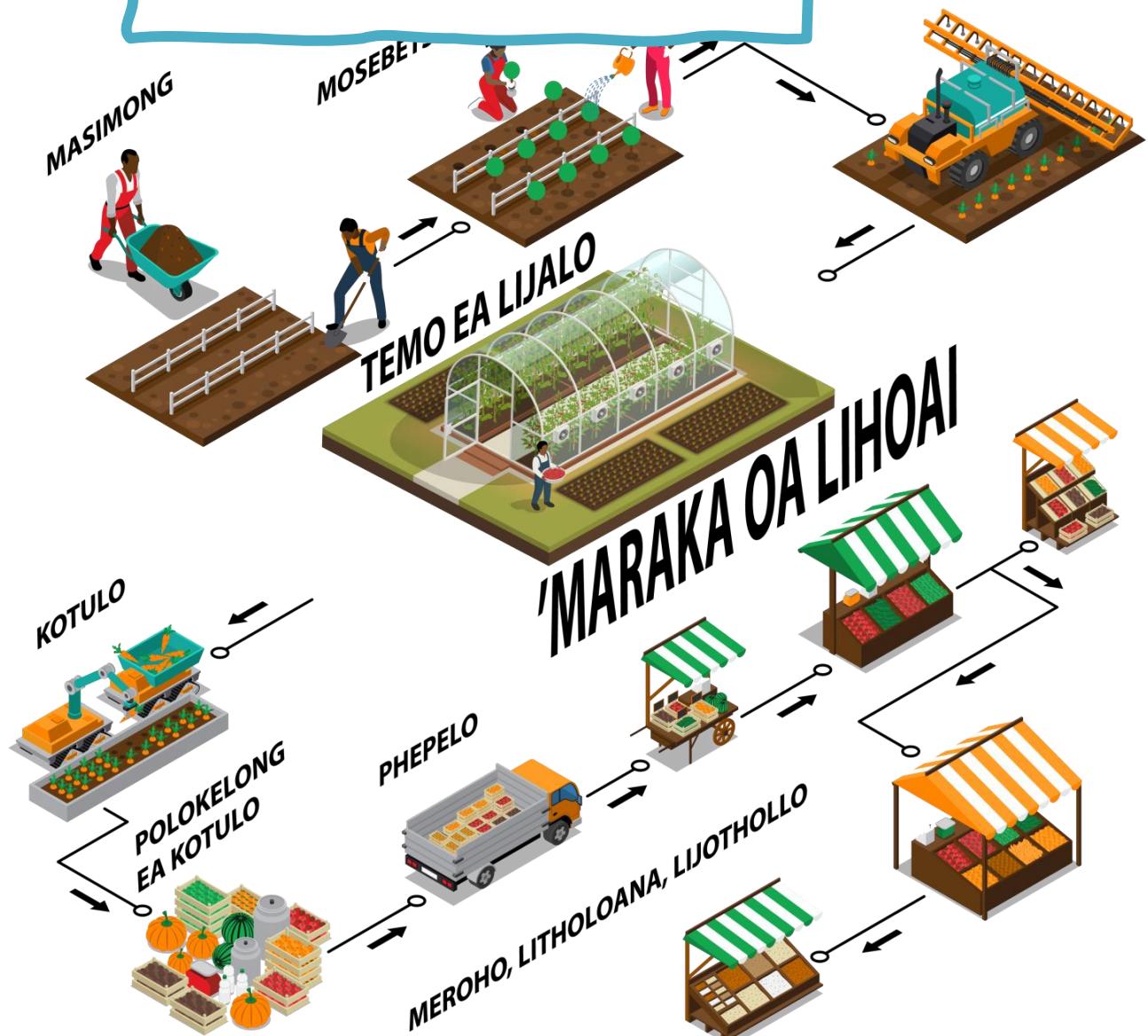
Lethathamo la tse ka hare

Mantsoe a sebelisoang haholo:.....	5
KHAOLO EA 1. Selelekela sa Limmaraka.....	7
KHAOLO EA 2. Boithuto ka 'Maraka	10
KHAOLO EA 3. Leqheka la Papatso	25
KHAOLO EA 4. Moralo oa ho kena 'Marakeng	33

Mantsoe a sebelisoang haholo:

1. **Moreki:** Ea rekang ho uena.
2. **Moji:** Ea sebelisang sehlahisoa sa hau.
3. **Tšebeliso:** ketso ea ho sebelisa sehlahisoa.
4. **Sehlahisoa:** Seo khoebo e se rekisang.
5. **Ntho Ka 'ngoe:** Sehlahisoa se le seng.
6. **Leqheka:** Tsela eo u rerang ho fihlela meralo ea hau ka eona.
7. **Meoloane:** tseo u ikemiselitseng ho li fihlela
8. **Phaello ea koutulo:** lihlahisoa tse setseng kamora tšebeliso eo li neng li e reretsoe.
9. **Tlhokalo:** ha moreki a hloka thepa ea hau a bile a ka tseba ho e lefella
10. **Joalo-joalo:** le tse ling tse ngata

LIMMARAKA

Seo u tlil'o ithuta sona ka har'a buka ena ea tataiso:

1. Ho kena 'marakeng ke ho etsa eng?
2. Ho kena 'marakeng ho ka u thusa joang u le sehoai?
3. Leqheka la ho kena 'marakeng ke eng?

KHAOLO EA 1. Selelekela sa Limmaraka

Ho kena 'marakeng ke ho etsa eng?

Ho kena 'marakeng ke:

- i. Sohle seo u se etsang ho fumana litlhoko tsa bareki bao u khethang ho ba rekisetsa, le
- ii. Sohle seo u se etsang ho arabela litlhoko tseo, ka sepheo sa ho etsa phaello.

Mantsoe a mang a mabeli ao ho leng bohlokoa ho a utloisia u le sehoai sa khoebo ke:

- i. **'Maraka:** ke motho, sehlopha sa batho kapa setsi se rekang kapa se ka rekang lihlahisoa tsa temo ea hau. Mohlala, e ka ba morekisi oa seterateng, moahisane, mabenkele a maholo, joalo joalo.
- ii. **'Marakeng:** mona ke sebaka se bulehileng moo ho reka le ho rekisa lihlahisoa le litšebeletso ho etsahallang teng. Mona e ka ba;
 - sebaka se bonahalang,
 - sethala sa marang-rang kapa,
 - sethala sefe kapa sefe moo bareki le barekisi ba nang le bolokolohi ba ho kopana le ho rekisetsana lihlahisoa le litšebeletso.

Melemo ea ho Bapatsa Polasi ea hau:

Leqheka la ho kena 'marakeng ke eng?

Leqheka la ho kena 'marakeng ke tlhaloso ea maoala ao u a etsang hore na u tla fihlela thekiso e holimo, phaello e ntle le seriti se setle sa khoebo ea hau joang. Joalo ka bahoebli ba bang, lihoai li hloka ho ba le magheka a ho kena 'marakeng.

*Nahana ka leqheka la ho kena 'marakeng e le borokho lipakeng tsa thekiso e tlase le thekiso e holimo. Ha re re u ka lehlakoreng la thekiso e tlase. Bakeng sa ho aha borokho bo tla u isa lehlakoreng le leng, u hloka ho tseba ka sekheo se lipakeng tsa hau le lehlakore le leng, sekheo **se** se seholo hakae? U hloka **thepe ea** mofuta **ofe** ea ho aha borokho? **U boetse u lokela ho tseba** lehlakore leo u **rerang** ho tšeleta ho lona. U tla fumana eng moo? U tla hloka eng ho phela moo?*

Ha fela u se na litaba tsena kaofela, u ke ke oa tseba ho aha borokho ba moshoelella ka lehlakoreng le leng.

Ka tsela e tšoanang, hore u tsebe ho ngola leqheka le letle la ho kena 'marakeng, u lokela ho ba leseling ka tikoloho eo temo ea hau e sebeletsang ho eona. Leqheka le letle la ho kena 'marakeng ke le ngotsoeng ho latela liphuputso tse nepahetseng tsa 'maraka. Khaolong e latelang, u tla ithuta ka ho etsa boithuto ba 'maraka le mokhoa oa ho iketsetsa liphuputso tsa 'maraka oa hau.

Seo u lokelang ho se etsa:

- Araba lipotso tse latelang ka temo ea hau:
- Na u bapatsa temo ea hau?
- U una molemo joang ka seo?

KHAOLO EA 2. Boithuto ka 'Maraka

Seo u tlil'o ithuta sona khaolong ena:

1. Ho ithuta ka 'maraka ke ho etsa eng?
2. Hobaneng ho le bohloko a ho ithuta 'maraka u le sehoai?
3. U ka etsa boithuto ba hau ba'maraka joang?

Boithuto ba 'maraka ke eng?

Ho ithuta ka 'maraka ke ha u bokella litaba tsa bohloko a ka;

- i. seo 'maraka o se hlokang, le
- ii. tse etsahalang 'marakeng.

Boithuto ba 'maraka bo kenyellets a ho nka khato ea ho utloisia litaba tse bokelletsoeng.

Beng ba likhoebo kaofela ba tlameha ho ithuta 'maraka pele le kamor'a ho qala khoebo. Ka nepo, beng ba likhoebo ba lokela ho tsoelapele ho etsa boithuto ba 'maraka khafetsa ha feela khoebo e ntse e phela. Sena se thusa beng ba likhoebo ho ba sehlohlolong ka liphetoho tse bang teng 'marakeng.

Hobaneng ha u lokela ho ithuta 'maraka?

Tlhaloso e latelang e bontša melemo ea ho ithuta 'maraka 'me e fana ka mehlala ea melemo eo.

Melemo	Mehlala
<p>Ithute ka tlhokahalo ea kamoso;</p> <p>Letsatsi le letsatsi lintho lia fetoha. Liphetoho tse ling li etsa hore batho ba rate lihlahisoa tse itseng kapa ba li nyatse.</p> <p>Ha u etsa boithuto ba hau khafetsa, u ka ithuta ka liphetoho tsa bophelo tse ka amang boitšoaro kapa lithahasello tsa batho. Sena se ka u thusa ho hlokomela litlhoko tsa kamoso tsa 'maraka oa hau 'me oa etsa moralo ka nako oa ho li fihlela.</p>	<p>Ho tsoa boithutong ba 'maraka sehoai se ka ithuta hore Covid-19 e kanna ea baka ho khinoa ha litšebeletso tse ling le motsamao likhoeling tse 'maloa tse tlang, tsebo ena e thusa sehoai ho etsa moralo oa hore na lihlahisoa li tla fihla ho bareki joang nakong ea ho khinoa ha litšebeletso tse ling le motsamao.</p>
<p>Rala tlhahiso e lumellanang le litlhoko tsa 'maraka;</p> <p>Ha ngata lihoai li tobana le phephetso ea lihlahisoa tse ngata tseo ho seng motho ea batlang ho li reka hobane li sa fihlele litlhoko tsa moreki. Sena e ka ba taba ea litheko, lipehelo tsa thekiso, ho se tsamaellane hoa boleng le theko, joalo-joalo.</p> <p>Ka boithuto ba 'maraka, u tla tseba ho fumana hore na batho bao u ba rekisetsang ba batla ho patalla sehlahisoa sa hau, hore na ke makhabane afe le lipehelo life tsa thekiso tseo ba li ratang.</p> <p>Ka tsela ena, liqeto tsa hau tsa khoebo li tla ipapisa le liphetoho tsa 'maraka. Ka hona, u tla tseba ho fana ka lihlahisoa tse tla fihlela litlhoko tsa bareki ba hau.</p>	<p>Boithutong ba 'maraka u ka fumana hore ka lebaka la litšenyehelo tsa ho hlahisa konofolo, ha ho tlil'o khonahala ho e rekisa ka theko e tlase ho ea lihoai tsa Afrika Boroa. U ka 'na oa hlokomela hore ha ho na letho le ka khotshallsang mabenkele a lehae ho reka ho uena.</p> <p>Litaba tsena li tla u thusa ho tseba hore ho ke ke h'a e ba le 'maraka oa konofolo ka hona u ka nka qeto ea ho se e hlahise.</p>

Sheba menyetla e mecha ea khoebo kapa batho bao e ka bang bareki ba hao;

Boithuto ba 'maraka bo u fa monyetla oa ho ithuta haholoanyane ka bao e ka bang bareki ba hao, bao u hlolisanang le bona, le tikoloho eo polasi ea hau e sebetsang ho eona. Ha u ntse u ithuta ka botebo, u ka fumana bao e ka bang bareki kapa mohopolo oa ho etsa mofuta o mong oa khoebo. Sena se tla u lumella ho holisa kapa ho hlahisa lihlahisoa tse ncha mofuteng oa hau oa lihlahisoa.

Nakong ea boithuto ba 'maraka, u ka hlokomela hore boholo ba bareki ba hau ba reka ho uena ka lebaka la thepa eo u e sebelisang ho phuthela. Sena se ka u fa mohopolo oa ho reka thepa ea ho phuthela ka bongata u e rekisetse bahlahisi ba bang. Ka tsela ena, u tla be u hlahisa lisebelisoa tsa ho phuthela e le sehlahisoa se rekisetsoang bahlahisi ba bang.

Mokhoa oa ho etsa boithuto ka 'maraka:

Karolo ena e tla u tataisa hore na u ka etsa boithuto ba 'maraka joang u shebile lintlha tse latelang tsa bohloko;

1. Ho ithuta ka sehlahisoa

Sehlahisoa ke eng kapa eng eo u tla e hlahisa ho tsoa polasing ea hau ka sepheo sa ho e rekisa. U tlameha ho tseba haholoanyane ka sehlahisoa sa hau, eseng feela hore na u ka se hlahisa joang empa le hore na u ka se rekisa joang ka mokhoa o nang le phaello.

Tataiso ea ho etsa boithuto:

Seo u hlokang ho se tseba	Mokhoa oa ho bokella litaba
<ul style="list-style-type: none">Na ho na le likhoebo kapa mekhato e hlokang sehlahisoa sa hau ka bongata?	<ul style="list-style-type: none">Etela bao e ka bang bareki ba hao 'me u be le puisano e khutšoane le bona.

• Ke bo-mang ba ho qetela ba sebelisang sehlahisoa sa hau? • Ba sebelisang sehlahisoa sa hau ba fihlela tlhoko efe ka sehlahisoa sa hau? • Ba sebelisang sehlahisoa sa hau ba se thabela ha se le maemong afe se bile se phuthetsoe joang (boholo, boemo, 'mala, boleng, ho phuthela, joalo-joalo)? • Ke ka nako efe ea selemo le ka makhetlo a makae bareki ba hlokang sehlahisoa sa hau? • Bareki ba hau ba thabela ho lefa bokae bakeng sa sehlahisoa sa hau?	• Fana ka liforomo tse ngotsoeng ka bokhutšoanyane 'me u kope bareki ba hau hore ba li tlatse ha ba na le nako. • Mamela maikutlo ao bareki ba hao ba fanang ka oona ka sehlahisoa sa hau le ka lihlahisoa tsa bao u hlolisanang le bona. • U ka fumana leseli ho tsoa mehloling e meng ea litaba joalo ka litaba tsa se-ea-le-moea le se-ea-le-moea-pono, littaleho tsa 'muso, joalo-joalo.

Qalella ho nahana ka leqheka la hau la ho kena 'marakeng:

Ke boleng bofe ba sehlahisoa bo u lokelang ho bo hlahisa?
 Ka bongata bo bokae?
 U lokela ho phuthela joang?
 Thekiso ea hau e lokela ho ba bokae?
 Lihlahisoa li lokela ho loka neng?

Mohlala:

Seo u ka se etsang	Litaba tseo ke tla li bokella
<p>Ke tlil'o etela:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sekolo sa mathomo sa Nkoko • K'hamphani ea Seekane Catering and Décor <ul style="list-style-type: none"> • Makotola General Cafe 	<p>Ke mofuta ofe oa linaoa oo ba o sebelisang lenaneong la phepo ea barutoana ba bona?</p> <p>Ba ka reka bongata bo bokae ho 'na nakong e tlang?</p> <p>Ba hloka linaoa hangata hakae?</p>

	Ba thabela linaoa tse phuthetsoeng joang? Ba reka linaoa ka bokae ho barekisi ba bona ba hona joale?
Ke tlil'o ba le foromo e ngotsoeng ka bokhutšoane e tla fuoa bareki ba tlang ka bomong polasing.	Ke mofuta ofe oa linaoa oo ba o ratang haholo? Ba etsa'ng ka linaoa? Ba ea li ja kapa ba ea li rekisa? Ba tla hloka linaoa hangata hakae nakong e tlang? Ba thabela ho fumana linaoa ka boholo/bongata bo bokae?

Seo u lokelang ho se etsa:

U sebelisa tataiso le mohlala o kaholimo, ngola fatše tsela eo u rerileng ho bokella litaba tse tla nontša leqheka oa ho kenya khoebo ea hau 'marakeng. Haeba u rera ho etela bareki, ngola lethathamo la bareki bao u rerileng ho ba etela.

2. Boithuto ka tlholisano

Bao u hlolisanang le bona ke lihoai tse:

- hlahisang le ho rekisa sehlahisoa se tšoanang le sa hao,
- shebileng bareki ba tšoanang le ba hau,
- hlahisang lihlahisoa tse sa tšoaneng le tsa hau empa li ka etsa mosebetsi o tšoanang le tsa hao. Mohlala, haeba u hlahisa kh'abeche 'me sehoai se seng se hlahisa sepinichi, 'me ka bobeli ba iona le shebile likolo tse tla reka

kh'abeche kapa sepinichi; bahlahisi ba sepinichi le bona ke bao u hlolisanang le bona.

Tataiso ea ho etsa boithuto:

Seo u hlokang ho se tseba	Mokhoa oa ho bokella litaba
<p>Ke lihoai life tse ling tse hlahisang sehlahisoa se tšoanang le sa hau?</p> <p>Ke eng e etsang hore bareki ba bang ba khethe ho reka ho eo u hlolisanang le eena e seng oena?</p> <p>Ke eng e etsang hore bareki ba bang ba u khethe ho fapano le boa u hlolisanang le bona?</p> <p>Lithko tsa bona li joang ha li bapisoa le tsa hau?</p> <p>Boleng ba bona bo joang ha li bapisoa le ba hau?</p> <p>Ba tsebahatsa likhoebo tsa bona joang ho 'maraka oa bona?</p> <p>Ba isa lihlahisoa ho bareki joang?</p>	<p>Buisana le bareki ba hau. Ba neng ba reka empa ba emisa, ba ntseng ba reka le bao u ntseng u lakatsa hore ba tlo reka.</p> <p>Sheba ka mahlakore ohle 'me u ele hloko hore na bao u hlolisanang le bona ba sebetsa joang.</p> <p>Lekola ka hohle 'me u ele hloko se susumetsang bareki ba hau ho khetha barekisi.</p>

Qalella ho nahana ka leqheka la hau la ho kena 'marakeng

Hobaneng ha bareki ba bang ba khetha ho reka ho bao u hlolisanang le bona e seng oena: na sehlahisoa sa bona ke sa boleng bo holimo? Na theko ea bona e tlase ho feta ea hau? Na ba rekisetsa moo bareki ba nolofalloang ke ho reka ho bona ho feta ho uena? Na khoebo ea bona e tsebahala ho feta ea hau?

U ka hlola tlholisano joang empa u ntse u etsa phaello ka nako e telele?

Na ho na le lintho tseo u ka ithutang tsona ho bao u hlolisanang le bona?

Na ho na le tsela eo u ka sebetsang 'moho le bao u hlolisanang le bona?

Mohlala:

Seo u ka se etsang	Litaba tseo ke tla li bokella
Ke tla botsa bareki lipotso ka lotho.	Hobaneng ha ba khetha 'na har'a lihoai tse ling? Seo ba nahanang hore ke lebaka leo bareki ba bang ba rekang ho lihoai tse ling.
Ke tla sheba lefapha leo ke leng ka har'a lona.	Ke sehoai sefe se tšeptjoang ka boleng bo fetang baka? Ke sehoai sefe se tsebahalang ka litheko tse tlase ho feta tsaka? Ke sehoai sefe se entseng hore bareki ba fumane lihlahisoa tsa sona habobebe ho mpheta? Ke sehoai sefe se tsebahalang ho mpheta? Ke feta bao ke hlolisang le bona ka mekhoa efe?

Seo u lokelang ho se etsa:

U ipapisitse le tataiso le mohlala o kaholimo, ngola fatše tsela eo u rerang ho bokella litaba tse tla nontša leqheka la hau la 'maraka.

3. Boithuto ka Barekisi

Barekisi ke batho kapa lik'hamphani tse fanang ka lisebelisoa tse kang manyolo, lipo, mechini, joalo-joalo.

Tataiso ea ho etsa boithuto:

Seo u lokelang ho se tseba	Mokhoa oa ho bokella litaba
<p>Barekisi ba lisebelisoa tsa hau ke bo-mang?</p> <p>Barekisi ba hau ba ka tseba ho fana ka bongata bo bokae?</p> <p>Na barekisi baa ba ea tšepahala?</p> <p>Monyetla oa hore barekisi ba hau ba tla fetola litheko tsa bona haufinyane o mokae?</p> <p>Ke lintlha life tse ling ntle le barekisi ba hau tse ka amang phepelo ea sehlahisoa? Boemo ba leholimo, tsamaiso ea maliboho, lipehelo tsa thekiso, joalo-joalo.</p>	<p>Botsa lipotso moo u rekang thepa hona joale le moo u ka e fumanang teng.</p> <p>Botsa lipotso ho lihoai tse ling.</p> <p>Etela liofisi tse amehang 'me u botse lipotso tse 'maloa.</p> <p>Etsa lipatlisiso marang-rang le ho etsa tšalo morao ka mohala.</p> <p>Mamela litaba le mananeo a amanang le temo a sea-le-moea le sea-le-moea pono.</p>
<p>Qalella ho nahana ka leqheka la hau la ho ho kena 'marakeng</p> <p>Ha u sheba bongata bo hlokoang ke bareki ba hau le hore na ba lihloka makhetlo a mangata ha kae, ke barekisi bafe ba ka u fang lisebelisoa ntle le tšetiso ea letho?</p> <p>Haeba litheko tsa bona li fetoha haufinyane, se se tla ama thekiso ea hau le tlhoko ea sehlahisoa sa hau joang?</p> <p>U ka sebetsana le littlamorao tsa phetoho ee joang?</p> <p>U tla etsa joang ho netefatsa hore ha u felloe ke lisebelisoa?</p> <p>U tl'o etsa'ng ho boloka likamano tse ntle le barekisi ba thepa eo u e hlokang?</p>	

Mohlala:

Seo u ka se etsang	Litaba tseo ke tla li bokella
Botsa lihoai tse ling lipotso.	Li fumana lisebelisoa le thepa e 'ngoe kae? Ke liphephetso life tse tloaelehileng tseo li tobanang le tsona moo li fumanang thepa?
Botsa barekisi thepa ea lisebelisoa lipotso.	Ke tumellano efe e bobewe ea tšebelisano eo u ka e etsang le bona? Na u ka lebella ho nyoloha ha litheko?

Seo u lokelang ho se etsa:

U ipapisitse le tataiso le mohlala o kaholimo, ngola fatše tsela eo u rerang ho bokella litaba tse tla nontša leqheka la hau la 'maraka

4. Boithuto ka mecha ea phepelo

Mecha ea phepelo kemekhoa e fapakaneng eo sehlahisoa se fetang ka eona ho tlaha polasing ho ea ho moji oa ho qetela. Mecha ena e kenyelletsa:

Mecha ea phepelo	Melemo	Liphephetso le liphelo
Thekiso ea temong: sehoai se ka rekisa ka kotloloho ho baji, ho se morekisi lipakeng. Mohlala; malapa a rekang lebese polasing ea lebese.	Litheko li holimo. Mefuta eohle ea sehlahisoa e ka rekisoa.	Tlhoko ea sehlahisoa ha e ea tsitsa, 'me nakong eo ho hlahisoang ka bongata tlhoko e ba tlase. Chelete e tla e le nyane 'me ho ka ba thata ho e laola.
Barekisi ba baholo le ba banyane: sehoai se ka rekisetsa barekisi bao le bona ba tla rekisetsa baji. Mohlala; barekisi ke mabenkele a manyane a motseng le a maholo.	Chelete e tla e le ngata. Tlhoko e tsitsitse. Monyetla oa ho senyeha hoa thepa o tlase hobane litumellano tsa theko li ka etsoa pele ho kotulo.	Litheko li tlasana. E tlameha ho ba le barekisi ba tsepahalang. Ho tlameha ho ba le tlhahiso e sa emiseng. Ho tlameha ho pakoa ka makhetho ho e-na le matšoao a ikhethang. Ho tlameha ho ba le tsela ea tsepahalang ea ho tsamaisa thepa.
Barekisi ba seterateng: sehoai se ka rekisetsa le barekisi ba seterateng bao le bona ba rekisetsang baji.	Ho phuthela ha ho hlokahale. Mefuta eohle ea lihlasoa e ka rekisoa.	U rekisa ka litheko tse tlase. Tlhokahalo ha e tsitse, nakong eo ho hlahisoang

		ka bongata tlhoko e ba tlase.
		Polasi e tlameha ho ba haufi le 'maraka o phetheselang.

Tataiso ea ho etsa boithuto:

Seo u hlokang ho se tseba	Mokhoa oa ho bokella litaba
<p>Ke mecha efe ea phepelo eo bareki ba hau ba e thabelang haholo?</p> <p>Ke mocha ofe oa phepelo o tla fana ka phaello e holimo?</p> <p>Ke mecha efe ea polasi ea hau e ka kenyang phaello e holimo?</p> <p>Phapang ea litheko e kae har'a mecha ea phepelo e ka bang teng?</p>	<p>botsa bareki ba teng le ba ka bang teng.</p> <p>Shebisisa u e le hloko litšenyehelo le melemo ea mecha e fapakaneng ea phepelo ho tloha polasing ea hao.</p>
<p>Qalella ho nahana ka leqheka la hau la ho kena 'marakeng</p> <p>Ke mocha ofe o loketseng mofuta oa hau oa tlhahiso?</p> <p>Ke mocha ofe o ka lumellang polasi ea hau ho hola hantle?</p>	

Mohlala:

Ketsahalo

Litaba tseo ke tla li bokella

Botsa bareki ba teng le ba ka bang teng lipotso.

Na bareki ba khetha ho lata lihlahisoa tsa bona polasing ea hau?

Shebisisa u e le hloko litšenyehelo le melemo ea mecha e fapakaneng ea phepelo ho tloha polasing ea hao.

Mocha o mong le o mong o tlo u hloka chelete e kae?

Seo u lokelang ho se etsa:

U ipapisitse le tataiso le mohlala o kaholimo, ngola fatše tsela eo u rerang ho bokella litaba tse tla nontša leqheka la hau la 'maraka.

5. Boithuto ka Bareki

Bareki ke batho bohole ba rekang lihlahisoa tsa hau. Bona e ka ba batho ba seng ba ntse ba reka ho uena kapa ba bang ba kannang ba reka ho uena (bao e ka bang bareki). U tlameha ho ba tseba.

Tataiso ea ho etsa boithuto:

Seo u hlokang ho se tseba	Mokhoa oa ho bokella litaba
<p>Bareki ba bohlokoa 'marakeng ke bo-mang?</p> <p>Ba khetha boleng kapa makhabane afe?</p> <p>Ba reka lihlahisoa tse kae?</p> <p>Ba reka hangata hakae?</p> <p>Mekhoa ea bona le lipehelo tsa ho reka ke efe?</p>	<p>Shebisisa u be u nahane ka seo bareki ba hao ba se hlokang.</p> <p>Ba botse hore na ba ikutloa joang ka sehlahisoa sa hau.</p> <p>Hlokomela hore na ba tla hakae ho tla reka le hore na hobaneng ba reka ka tsela eo.</p>
<p>Qalella ho nahana ka boithuto ba hau ba 'maraka</p> <p>Bareki ba hau ke bo-mang?</p> <p>U tla netefatsa joang hore na ba thabela ho reka polasing ea hau?</p> <p>U tla etsa ba lule ba reka joang?</p>	

Mohlala:

Seo u ka se etsang	Litaba tseo ke tla li bokella
<p>Ke tla botsa ba latelang lipotso:</p> <p>Beng ba lik'hamphani tse fanang ka lijo sebakeng sa heso,</p>	<p>Na ba tla reka ha ba u fa sebaka sa ho rekisetsa ebe ba fumana letho ha lihlahisoa tsa hau li rekoa?</p>

Beng ba mabenkele le,

Likolo tse ling tsa mathomo tse ngata ho
kenyelletsoa le moreki ea seng a ntse a le teng.

Ke tla botsa bareki ba bang lipotso 'marakeng o
bulehileng ba ka khahloang ho reka.

Bongata boo ba bo rekang,

Theko eo ba e lefang kamehla moo
ba rekang,

Tsela ea ho phutheloa eo ba e
thabelang, le boholo boo ba bo
thabelang.

Seo u lokelang ho se etsa:

U ipapisitse le tataiso le mohlala o kaholimo, ngola fatše tsela eo u
rerang ho bokella litaba tse tla nontša la hau la 'maraka

KHAOLO EA 3. Leqheka la Papatso

1

Seo u tlil'o ithuta sona khaolong ena:

Ho iketsetsa meoloane ea ho kena 'marakeng.

Ho ngola leqheka la ho kena 'marakeng.

Tsela ea ho ngola moralo oa ho kena 'marakeng.

Leqheka la ho kena 'marakeng le bolela'ng?

Leqheka la ho kena 'marakeng ke tlhaloso ea hore na u rerile ho fihlela thekiso e phahameng joang, phaello e ntle le seriti se setle sa khoebo ea hau joang.

Mokhoa oa ho ngola leqheka la ho kena 'marakeng

Leqheka la hau la ho kena 'marakeng le lokela ho ba le likarolo tse tharo:

(1)
Mothati oa pele ke ho hlalosa meoloane eo u rerang ho e fihlela ka leqheka la hau. Ke meoloane ea hau ea ho bapatsa.

(2)
Mothati oa bobeli ke ho hlalosa seo u rerang ho se etsa ho netefatsa hore u fihlela meoloane ea hau. Ena ke karolo ea mantlha ea ho bapatsa h'a hau.

(3)
Mothati oa boraro ke ho hlalosa leqheka la hau u sebelisa lintlha tse 'ne e leng; Sehlahisoa, Theko, Sebaka, le Kholiso ea khoebo.

Tsela ea ho ipehela meoloane ea papatso

Meoloane ke polelo e bontšang merero eo u nang le eona. Ha u iketsetsa meoloane ea papatso:

- i. Sebelisa litaba tse tsoang boithutong ba 'maraka oa hau le seo u se tsebang ka polasi ea hau.

Mohlala, haeba u ithutile ho tloha boithutong ba 'maraka hore ho na le tlhoko e kholo ea nama ea kolobe 'marakeng o haufi, 'me u rerile ho eketsa tlhahiso ea nama ea kolobe, u se ke oa hlahisa nama ea kolobe e fetang eo polasi ea hau e ka e laolang. Ho feta mona, u tlameha ho ba lemekhoa e meng eo u ka e sebelisang ho una molemo u sa sebelisa thepa ea polasi ea hau.

- ii. Ipehele nako ea ho fihlela meoloane ea hau. Bontša nako eo u rerileng ho fihlela meoloane ea hau.
- iii. Iketsetse meoloane eo u tla tseba ho **lekanya** hore na u e fihlelltse hakae.

Mohlala: Meoloane ea Monghali Thuso ea ho bapatsa lilemong tse peli tse tlang.

Meoloane	Ke tla lekola katleho eaka joang
Ho eketsa thekiso ka 100% selemong sena le selemong se tlang.	Ke tla sheba hore na thekiso e eketsehile ka bokae lekhlong.
Ho eketsa palo ea batho ba khutlang ho tla reka polasing ea ka ho tloha ho batho ba 20 ho isa ho ba 45.	Ke tla bala hore na ke bareki ba bakae ba khutlang ho tla reka ho 'na.
Ho eketsa phaello ka ho fokotsa mahe a peperaneng ho tloha ho 10% ho isa ho 1%.	Ke tla sheba hore na ke karolo e kae lekhlong e theohileng ea mahe a peperaneng.

Seo u lokelang ho se etsa:

Ipehele meoloane ea ho kenya khoebo ea hau marakeng.

Tsela ea ho ngola leqheka la ho kena 'marakeng

U ipapisitse le meoloane eo u ipehetseg eona bakeng sa polasi ea hau, sebelitsa litaba tse tsoang boithutong ba hau ba 'maraka, ho ngola moralo oa ho bapatsa u ipapisitse le lintlha tse latelang tse u tataisang:

Moko-taba	Lipotso tse tataisang	Malebela a boholokoa
Sehlahisoa 	<p>Polasi ea hau e rekisa eng?</p> <p>Bareki ba hau ba tlo etsa eng ka sehlahisoa sa hau? Ba tlil'o se rekisa, ba tlil'o se ntlaufatsa, kapa ba tlo se ja?</p> <p>Ke boleng bofe ba sehlahisoa boo u lokelang ho bo hlahisa?</p> <p>Ke bongata bo bokae boo polasi ea hau e ka fihlelang ho bo hlahisa ka selemo kapa mekhahlelo?</p> <p>Bareki ba hau ba tla hloka lena le lekae?</p> <p>Lihlahisoa li lokela ho ba teng neng?</p>	<p>E lokela ho ba ntho eo batho ba e hlokang 'me ba ikemiselitseng ho e lefella.</p> <p>E lokela ho khahla bareki.</p> <p>E lokela ho rekisoa ka boholo boo bareki ba ka bo thabelang.</p> <p>E lokela ho ba mofuta le boleng bo hlokoang ke bareki ba hau.</p>

Moko-taba	Lipotso tse tataisang	Malebelo a boholoka
	U lokela ho phuthela joang? Boholo, mabitso, joalo-joalo.	
Tlholisano 	<p>U ka hlola bao u hlolisanang le bona joang empa u ntse u etsa phaello ka nako e telele?</p> <p>Na ho na le lintho tseo u ka ithutang tsona ho bao u hlolisanang le bona?</p> <p>Na ho na le tsela eo u ka sebetsang le bao u hlolisanang le bona?</p>	<p>Ntlafatsa likarolo tse etsang hore bareki ba khethe oena har'a bao u hlolisanang le bona e le ho netefatsa hore ha ba qetelle ba ntlafala le ho u feta.</p> <p>Ntlafatsa likarolo tse etsang hore bareki ba bang ba khethe bao u hlolisanang le bona e le hore u ba hape.</p> <p>Fumanamekhoa ea ho sebetsa le bao u hlolisanang le bona molemong oa khoebo joalo ka thekiso e kopantsoeng, ho bapatsa 'moho, ho reka lisebelisoa ka kopanelo, joalo-joalo.</p>
Sebaka le Mecha ea ho tsamaisa thepa	<p>Khoebo ea hau e hokae?</p> <p>Bareki ba hau ba tla fumana lihlahisoa tsa hau joang?</p> <p>Bareki ba lihlahisoa tsa hau ba tla li fumana hokae?</p>	<p>Lihlahisoa li lokela ho fumaneha ha bobo ho bareki.</p> <p>Lihlahisoa li lokela ho fihla ho moji li ntse li le maemong a matle.</p> <p>Polasi e lokela ho ba sebakeng se lumellang ho tsamaisa thepa ha bobo ka litefo tse tlase tsa ho tla polasing le thekiso ho moreki.</p>

Moko-taba	Lipotso tse tataisang	Malebelo a boholoka
	<p>U tla etsa joang ho netefatsa hore bareki ba hau ba fumana lihlahisoa tsa hau habobebe?</p> <p>Ke mang ea tla reka polasing ka kotloloho?</p> <p>Ke mang ea tla isetsoa lihlahisoa, ka lipehelo life?</p>	
Theko 	<p>Na litheko tsa hau li behiloe ke 'maraka kapa ke uena?</p> <p>U tla beha theko joang?</p> <p>Litheko tsa hau li lokela ho ba lipakeng tsa bokae le bokae?</p> <p>U tlil'o lefisa bokae? U beha theko ea thepa ka bonngoe kapa ka lihlopha?</p> <p>U tlil'o theolela theko ho bareki bafe?</p>	<p>Beha litheko tse seng holimo kapa tlase haholo. Litheko tse tlase haholo li ka etsa hore bareki ba nyefole lihlahisoa tsa hau. Litheko tse holimo haholo li ka nyahamisa moreki hore a reke ho uena.</p> <p>Fana ka theolelo ho bareki ba tsepahalang le ba rekang ka bongata.</p>

Moko-taba	Lipotso tse tataisang	Malebelo a boholoka
Papatso	<p>Bareki ba hau ba tlo tseba joang ka lihlahisoa tsa hau?</p> <p>U tlil'o etsa joang hore bareki ba hau ba reke haholo ho oena?</p> 	<p>Letšoao la khoebo le eketsa seriti sa khoebo. Qapa lebitso le letšoao la polasi ea hau. E ba le likipa le likepisi tse nang le lebitso la polasi ea hau 'me u tsamaee hohle u li apere.</p> <p>Etela mekhatlo ea 'maraka oa hau u halose lihlahisoa tsa hau ka bokhutšoane, u be u fane ka tse sa lefelloeng. Mohlala, e ea likopanong tsa baokameli ba likolo 'me u siee linaoa tse nyane e le mohlala.</p> <p>Sebelisa marangrang hore polasi ea hau e lule e tsejoa.</p> <p>Sebelisamekhoa e meng e tsebahalang ea papatso joalo ka sea-le-moea ho tsebisa bareki ba hau hore lihlahisoa li ea fumaneha.</p> <p>Kamehla etsa bonnete ba hore u khetha mokhoa oa ho bapatsa o ratoang bareki ba hau.</p>

Mohlala oa ho bapatsa:

Lintlha tsa boholoka	Leleqheka laka la lilemo tse 3
Sehlahisoa	<p>Re rekisa linaoa tse nyane tse tšoeu.</p> <p>Bareki ba rona ba li boloka libotlolong ba lirekisetsa lipetlele.</p> <p>Li tšetsoe ka mekotleng ea 5 kg.</p> <p>Re tla fana ka mokotla o le mong o sa lefelloeng bakeng sa mokotla ofe kapa ofe o tla fumanoa o na le liphoso, ho sa tsotelehe hore na ke phoso e kae.</p> <p>Lipakete tsohle li tla ba le litempe tse hhalosang khoebo ea rona le litaba tse bontšang makhabane a limatlatfatsi tsa linaoa, ho ea ka moo re kothalletsang moreki oa rona ho li beha litempeng tsa bona.</p> <p>Re rekisa mekotla e 8 feela ka khoeli.</p> <p>Ha ho mohla re tla felloang ke thepa: (i) Polokelo ea rona e lekane ho boloka linaoa tse fepelang bareki ba rona selemo ho pota. (ii) re lula re hlahisa 20% ka holimo e bang ba ka hloka tse ling. Hangata tse setseng li rekisetsoa sechaba se haufi.</p>
Tiholisano	<p>Bao re hholisanang le bona ke Lihai tsa Afrika Boroa.</p> <p>Bareki ba rona ba fumana ho le bobebé hore reka koano hae le theko e le tlase.</p> <p>Re tla ba le seabo lipontšong tsa 'maraka tse hlophisitsoeng ke bao re hholisanang le bona ho ithuta ho bona.</p>
Sebaka le Mecha ea ho tsamaisa thepa	Polasi e hole ka lithabeng, empa bareki ba ka fihla molikong oa rona ka nako e ka tlase ho hora. Boholo ba tšebetso ea khoebo e tla etsoa ka marang-rang.

	Bareki ba rona ba lata lihlahisoa molikong oa rona ho qoba litefiso tsa ho li isa.
Theko	litheko tsaka li ipapisitse le tsa lihoai tsa Afrika Boroa. Bareki ba ka ba reka ho 'na ka lebaka la litefiso tse tlase le nako e khutšoane ea ho ba isetsa thepa.
Papatso	Re fana ka limpho ka matsatsi a phomolo ho bareki ba rona ba tšepahalang. Re tlil'o qapa letšoao 'me re reke thepa ea ho tšoaea polasi ea rona.

Seo u lokelang ho se etsa:

Latela mohlala o kaholimo ho ngola leqheka la hau la ho kena 'marakeng.

KHAOLO EA 4. Moralo oa ho kena 'Marakeng

Seo u tli'o ithuta sona khaolong ena:

Moraloo oa ho kena 'marakeng ke eng?

Mokhoa oa ho ngola moralo oa ho kena 'marakeng.

Moraloo oa ho kena 'marakeng ke eng?

Kamora ho ngola moralo oa ho kena 'marakeng u tla lokela ho hlahloba maoala a hau 'me u etse moralo o hlakileng o totobatsang hore na u tla fihlela meoloane ea hau joang.

Mohlala, u tla hloka ho hloaea libaka tse hlokang ho nkeloa bohato kapele 'me u qale ka tsona, u tla lokela ho etsa likhakanyo tsa lichelete u ipehele nako ea ho etsa mesebetsi ena. Ana ke maqheka a hau a ho kena 'marakeng. Maqheka a ho kena 'marakeng a tla nka nako e khutšoane ha o bapisoa le moralo o akaretsang. U ka ngola moralo oa ho kena 'marakeng bakeng sa selemo le selemo.

U ka ngola moralo oa hau oa ho kena 'marakeng ka litsela **tse peli**.

1

U ka qala ka ho
khutlela moralong oa hau oa
ho kena 'marakeng u eketse
litaba tse ling joalo ka
chelete e tla hlokoaa ho kenya
tšebeetsong meoloane.

2

Khetho ea bobeli ke ho
tsepamisa maikutlo libakeng tseo
u tlamehang ho fetola tsela eo u
etsang lintho ka eona. Ha u
tsepamisa maikutlo liphetohong
tseo u lokelang ho li etsa, moralo
oa hau oa ho kena 'marakeng o
tla ba mokhutšoanyane 'me u o
latele ha bobebe.

Karolo e latelang e itšetlehile ka khetho ea bobeli.

Mokhoa oa ho ngola moralo oa ho kena 'marakeng:

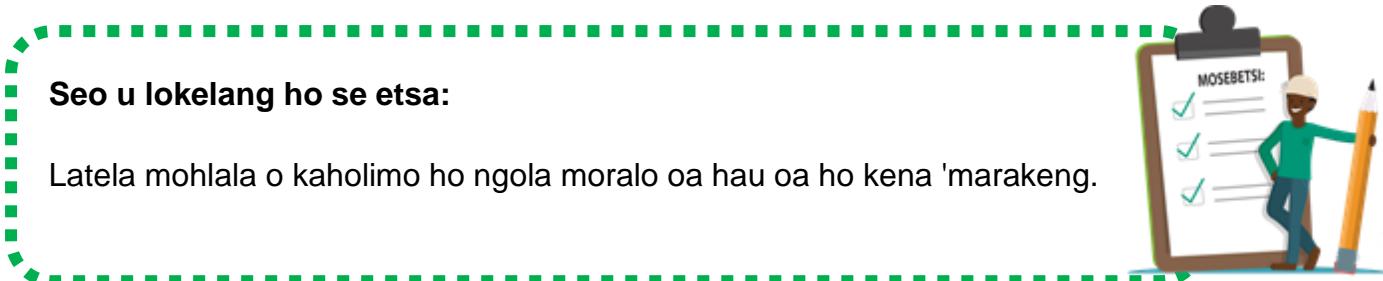
Hopola hore u etsa meralo e tla u thusa ho fihlela meoloane ea hau ea ho kena 'marakeng.

Haeba u sehoai se secha, u tla ba le lethathamo le lelelele hobane ha u fetole letho; u qala ntho e 'ngoe le e 'ngoe.

Mohlala oa moralo oa ho kena 'marakeng

Seo u rerang ho se fetola	Tsela eo u rerang ho se fetola ka eona	likhakanyo tsa lichelete kapa Lisebelisoa	Nako eo u e behang
Sehlahisoa: Re tla fana ka mokotla o le mong o sa lefelloeng bakeng sa mokotla ofe kapa ofe o fumanoang o na le liphoso, ho sa tsotelehe hore na phoso e kae. liphutheloana tsohle li tla ba le litempe tse bontšang lintlha tsa phepo e nepahetseng ea linaoa, ka tsela eo re kothalletsang moreki oa rona ho li beha litempeng tsa bona.	Re tsebisa basebetsi le bareki ba rona ka moralo o mocha. kenya moralo tšebetsong. Qapa matšoao. reka litempe tsa matšoao.	-	U qala ka la 01/03/22 Ka la 30/04/22
Theko: -			
Sebaka: Karolo e kholo ea khoebo bo tla etsoa ka marang-rang.	Rala litokomane tsa marangrang joalo ka setlankana le libuka tsa bopaki ba litefo.	-	Ka la 30/04/22

	Ke tsebisa bareki baka ka liphetoho tse tlang.		
Papatso: Re tla qapa letšoao 'me re reke lisebelisoa tsa ho tšoaea polasi ea rona. Re tla ba le seabo lipontšong tsa 'maraka tse hlophisisoeng ke bao re hlolisanang le bona ho ithuta ho bona.	Reka likipa le likepisi tse peli tse nang le matšoao. Ngolisa le ho ba le seabo ho e 'ngoe ea li pontšo tsa lihoai tsa Afrika Boroa.	M500.00 M15,000.00	Ka la 30/08/22 Ka la 30/11/22

QETELLO